

УДК 336.7:339.13.017
JEL: D53; E44; G10; G32; O16
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-9-278-287>

ТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

©2025 МАЛИХІН А. Г.

УДК 336.7:339.13.017
JEL: D53; E44; G10; G32; O16

Малихін А. Г. Теоретичні положення функціонування ринку фінансових послуг у сучасних умовах

Ринок фінансових послуг є невід'ємною складовою функціонування фінансової системи країни. Такий ринок у межах кожної країни сформувався історично, відповідно до трансформації та розвитку суспільних, у тому числі й фінансових, відносин. У статті вагома увага приділена дослідженню сутності категорії «ринок фінансових послуг», що здійснено через детальний розгляд наукових концепцій щодо змісту такого ринку. Це в підсумку дало можливість сформувати власне бачення сутності ринку фінансових послуг і проаналізувати його модель функціонування. У роботі також розглянуто два підходи до дослідження процесу формування ринку фінансових послуг: еволюційний і динамічний, розглянуто їх сутність та особливості використання в процесі обґрунтування та поглиблення теоретичних положень його функціонування. Вагому увагу приділено виокремленню особливостей такого ринку, визначенню відмінних рис його розвитку від інших ринків товарів та послуг. Також у статті визначено, що ринок фінансових послуг функціонує виключно за наявності сприятливих умов для формування та розвитку фінансових відносин у країні, що пов'язано зі стабільністю фінансової системи та особливостями макроекономічного розвитку країни. Обґрунтовано мотиви окремих економічних суб'єктів у використанні фінансових послуг і визначено роль кожного із них у його розвитку. Це дозволило констатувати й сучасні виклики, які сьогодні сформувалися у сфері фінансових відносин і визначатимуть подальший розвиток ринку фінансових послуг. Серед них у статті визначено такі: нестабільність світових ринків товарів і капіталу; розвиток цифрової економіки; зміна сформованої моделі функціонування такого ринку через виникнення нових суб'єктів, які також надають фінансові послуги й конкурують із традиційними фінансовими установами; зміна регуляторних вимог; розширення сегментів ринку через виникнення нових видів активів; трансформація моделей фінансової поведінки домогосподарств, суб'єктів підприємницької діяльності, органів державної влади і місцевого самоврядування, фінансових установ.

Ключові слова: ринок фінансових послуг, фінансові установи, фінансові відносини, цифрова економіка, ринок, фінансові активи, конкуренція.

Рис.: 1. **Табл.:** 2. **Бібл.:** 16.

Малихін Артем Геннадійович – аспірант кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Національний університет «Чернігівська політехніка» (вул. Шевченка, 95, Чернігів, 14035, Україна)

E-mail: malykhinartem01@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-4771-0666>

UDC 336.7:339.13.017
JEL: D53; E44; G10; G32; O16

Malykhin A. H. The Theoretical Foundations of the Functioning of the Financial Services Market in Modern Conditions

The financial services market is an integral part of a country's financial system. Within each country, such a market has historically developed in line with the transformation and development of social, including financial, relations. The article places significant emphasis on exploring the essence of the category «financial services market», which is carried out through a detailed analysis of scientific conceptions regarding the content of this market. This, in turn, allowed for the formation of a personal understanding of the nature of the financial services market and the analysis of its functioning model. The study also examines two approaches to studying the process of forming the financial services market: evolutionary and dynamic, considering their essence and the specifics of their use in the process of substantiating and deepening the theoretical foundations of its functioning. Significant attention is paid to highlighting the characteristics of this market and identifying the distinctive features of its development compared to other goods and services markets. The article also states that the financial services market operates only under favorable conditions for the formation and development of financial relationships in the country, which is linked to the stability of the financial system and the specific features of the country's macroeconomic development. The motives of individual economic agents in using financial services are substantiated, and the role of each in its development is determined. This has allowed for the identification of contemporary challenges that have emerged in the field of financial relations and will shape the future development of the financial services market. Among them, the article identifies the following: instability of global goods and capital markets; development of the digital economy; changes in the established operating model of this market due to the emergence of new entities that also provide financial services and compete with traditional financial institutions; changes in regulatory requirements; expansion of market segments due to the emergence of new types of assets; transformation of financial behavior models of households, business entities, government authorities and local self-government, and financial institutions.

Keywords: financial services market, financial institutions, financial relations, digital economy, market, financial assets, competition.

Fig.: 1. **Tabl.:** 2. **Bibl.:** 16.

Malykhin Artem H. – Postgraduate Student of the Department of Finance, Banking and Insurance, National University "Chernihiv Polytechnic" (95 Shevchenko Str., Chernihiv, 14035, Ukraine)

E-mail: malykhinartem01@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-4771-0666>

Ринок фінансових послуг у сучасному світі відіграє важливу роль у функціонуванні фінансової системи та загалом національної економіки. Усі без винятку економічні суб'єкти використовують фінансові послуги у своїй господарській діяльності. Уявити сучасний економічний розвиток суспільства без функціонування зазначеного ринку неможливо.

Розвиток ринку фінансових послуг є складним і залежить від значної кількості факторів. Назва «ринок фінансових послуг» є узагальненим поняттям, яке відображає в собі відносини, які відбуваються між економічними суб'єктами з приводу продажу, створення та споживання різних фінансових послуг. Велика кількість таких послуг, їхні види, типи обумовлюють і функціонування різних сегментів ринку фінансових послуг. Загалом кожна фінансова послуга пов'язана з купівлею-продажем певного виду фінансового активу. Це і обумовлює наявність значної кількості підсистем у системі ринку фінансових послуг. Відповідно, це ускладнює процес вивчення цього ринку, визначення теоретичних, методологічних положень його функціонування, а також обґрунтовує доцільність проведення нових досліджень у цьому напрямку.

Окремі теоретичні та прикладні аспекти функціонування та розвитку ринку фінансових послуг розглядалися в роботах Є. А. Боброва, Є. П. Бондаренко, Т. А. Васильєвої, Н. М. Внукової, Н. І. Гавриленко, М. В. Дубини, В. П. Ільчука, Ю. М. Коваленко, О. О. Луцишина, О. С. Рибчак, Є. М. Сича, О. Р. Шевчук, С. І. Юрія, Г. В. Юрчука, В. В. Яшук та ін.

Попри численні наукові праці, у яких досить детально досліджувалися теоретичні, методологічні та прикладні аспекти функціонування та розвитку ринку фінансових послуг, ураховуючи змінність зовнішнього середовища, в якому такий ринок функціонує, а також формування нових викликів для діяльності фінансових установ, актуальними для дослідження виявляються питання щодо обґрунтування концептуальних положень функціонування зазначеного ринку в сучасних умовах.

Метою статті є поглиблення й узагальнення теоретичних положень функціонування та розвитку ринку фінансових послуг в умовах сучасних викликів.

Почнемо дослідження з розгляду сутності ринку фінансових послуг, визначення тих особливостей, які притаманні цьому ринку як цілісному об'єкту дослідження. Безпосередньо ринок фінансових послуг за своєю сутністю та природою відповідає всім онтологічним ознакам ринку як економічної категорії. У межах такого ринку відбувається формування попиту, пропозиції на фінансові послуги, ринкової ціни на фінансові ресурси, які виступають певним товаром.

Для дослідження сутності ринку фінансових послуг, визначення особливостей його функціонування в сучасних умовах, які супроводжуються виникненням нових викликів перед фінансовими установами, споживачами, державними регуляторами, розглянемо вже наявні в науковій літературі підходи до розуміння змісту такого ринку. Їх сукупність представлена в *табл. 1*.

Аналізуючи дані *табл. 1*, можна стверджувати, що загалом ринок фінансових послуг доцільно розглядати як сукупність економічних відносин, що відбуваються між суб'єктами господарювання, окремі з яких формують попит на фінансові послуги з метою задоволення власних потреб, а інші – пропозицію таких послуг через здійснення законодавчо регламентованої діяльності з метою задоволення попиту на фінансові послуги та отримання власної вигоди.

Зауважимо, що досить часто ринок фінансових послуг розглядають саме як простір, що є поширеним підходом до дослідження такого ринку. Цей ринок, як і будь-який інший, є віртуальним середовищем, у якому функціонують фінансові установи, їхні клієнти, між якими відбувається активне формування фінансових відносин. Це супроводжується поєднанням інтересів споживачів, виробників фінансових послуг, відбувається задоволення потреб у фінансових послугах.

Фінансові установи сьогодні є насамперед основними виробниками фінансових послуг, і їхня діяльність полягає в отриманні доходів через надання таких послуг економічним суб'єктам. Ці компанії сьогодні взаємопов'язані з усіма економічними суб'єктами, зокрема й між собою, оскільки всі суб'єкти господарювання, а саме: домогосподарства, підприємства, органи державної та місцевої влади мають потребу в різних фінансових послугах для забезпечення власної діяльності, необхідного рівня стабільного функціонування.

На *рис. 1* наведено схему ринку фінансових послуг.

Зазначимо, що процес формування ринку фінансових послуг можна розглядати з двох підходів:

1) *еволюційного* – дослідження певного стану такого ринку, який сформувався історичним шляхом, через поступове зародження та трансформацію фінансових відносин між економічними суб'єктами та фінансовими установами;

2) *динамічного* – дослідження особливостей формування, трансформації ринку фінансових послуг як процесу, який відбувається сьогодні, тобто з позиції розвитку такого ринку, формування його нових елементів, принципів, чинників, які впливають на його розвиток. У цьому контексті також

Наукові підходи до розгляду сутності дефініції «ринок фінансових послуг»

Зміст	Джерело
Ринок фінансових послуг – це ефективний механізм перерозподілу фінансових ресурсів між окремими суб'єктами підприємницької діяльності, державою та населенням, між учасниками бюджетного процесу, міжнародними фінансовими інститутами	[16, с. 115]
Ринок фінансових послуг віддзеркалює конкретні форми організації руху фінансових ресурсів за допомогою фінансово-кредитного механізму між суб'єктами господарювання; це сукупність відносин «продавець-покупець», які виявляються через фінансові послуги як сферу господарської діяльності, де фінансові послуги здійснюються для обміну або купівлі-продажу	[2, с. 13]
Ринок фінансових послуг – сукупність учасників ринку фінансових послуг і відносин між ними, пов'язаних з наданням та отриманням фінансових і супровідних послуг	[8]
Ринок фінансових послуг – сукупність економічних відносин, які виникають між органами державної влади, посередниками, споживачами та інститутами інфраструктури з приводу утворення та руху специфічних нематеріальних активів – фінансових послуг	[9, с. 253]
Ринок фінансових послуг – це сукупність широкого спектра відносин щодо задоволення наявної та формування перспективної потреби в різноманітних фінансових послугах (страхових і тих, що пов'язані зі страхуванням; банківських та інших фінансових послуг (за винятком страхування); інвестиційних; інших) з метою одержання доходів інституційними одиницями фінансового сектора економіки, задоволення попиту споживачів, де предметом купівлі-продажу є специфічний товар – фінансова послуга	[7, с. 104–105]
Ринок фінансових послуг – це сукупність відносин «продавець – покупець», що здійснюються через фінансові послуги як сферу господарської діяльності	[1, с. 93]
Ринок фінансових послуг у функціональному розумінні – це сукупність економічних відносин, які виникають між його прямими учасниками при формуванні попиту та пропозиції на послуги, пов'язані з процесом купівлі-продажу, розподілу та перерозподілу фінансових активів, що знаходяться у власності економічних суб'єктів регіональної, національної та світової економіки	[11, с. 14]
Ринок фінансових послуг – операції з фінансовими активами, що здійснюються банками та кредитними спілками, біржами та депозитаріями, інвестиційними та пенсійними фондами, страховими та лізинговими компаніями, довірчими товариствами та іншими фінансовими установами або фізичними особами – суб'єктами підприємницької діяльності в інтересах третіх осіб	[15, с. 57]
Ринок фінансових послуг – це сукупність відносин «продавець – покупець», здійснюваних через фінансову послугу як сферу господарської діяльності, де фінансові послуги спочатку виробляються для обміну або купівлі-продажу	[13, с. 29]
Ринок фінансових послуг – це сфера діяльності його учасників з метою надання та споживання визначеної фінансової послуги. Учасники ринку фінансових послуг – юридичні та фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності, що мають право надавати фінансові послуги на території України, і споживачі цих послуг	[12, с. 10]
Ринок фінансових послуг є органічною складовою фінансового ринку в широкому розумінні та водночас, як специфічна сфера економічних відносин, оперує власним специфічним товаром – фінансовою послугою	[14, с. 58]
Ринок фінансових послуг – сукупність економічних відносин, що виникають у процесі реалізації нематеріальної форми результатів взаємодії, яким притаманна споживча вартість, між суб'єктами в процесі задоволення одними учасниками (виробниками) фінансових потреб інших (споживачів) на взаємовигідній основі узгодження їхніх інтересів за власний рахунок, рахунок клієнтів або за рахунок залучених фінансових ресурсів інших суб'єктів відповідно до чинного законодавства з метою отримання прибутку, збереження вартості активів або досягнення соціального ефекту від реалізації такої взаємодії	[3, с. 39–40]

Джерело: систематизовано автором.

аналізується процес виникнення нових суб'єктів на такому ринку, їхня роль у сформованій моделі ринку фінансових послуг.

Враховуючи окреслене вище, сутність категорії «ринок фінансових послуг» можна конкретизувати як цілісний об'єкт дослідження, тобто як

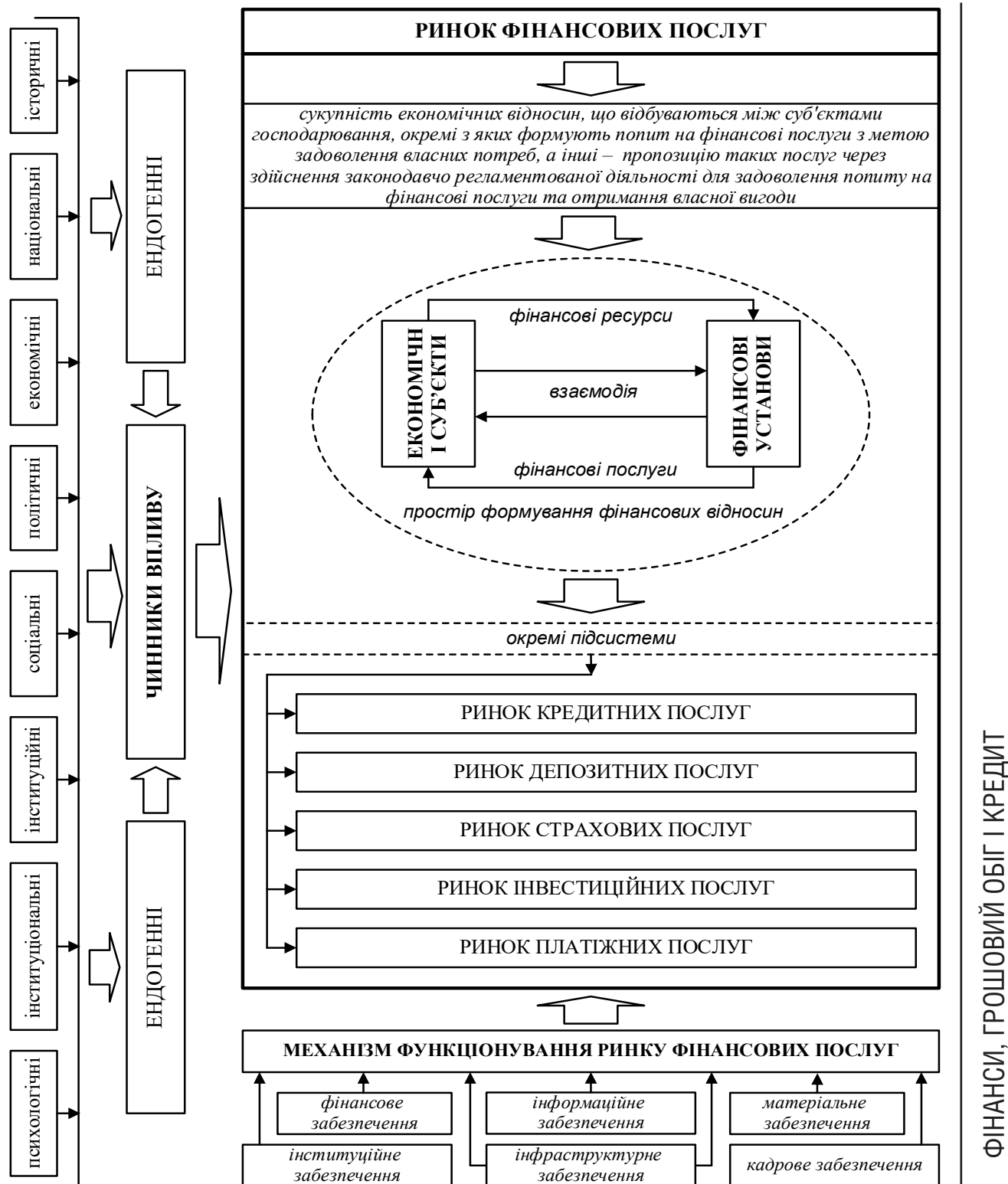

Рис. 1. Схема ринку фінансових послуг

Джерело: побудовано автором.

економічну категорію. Серед таких ознак, на наше переконання, можна виокремити такі:

- 1) ринок фінансових послуг являє собою простір взаємодії економічних суб'єктів;
- 2) ринок фінансових послуг за своєю сутністю є узагальненим поняттям для відображення сукуп-

ності різних типів фінансових відносин, які виникають між різними типами фінансових установ та різними групами їхніх клієнтів у процесі використання значного спектра фінансових послуг;

- 3) ринок фінансових послуг відображає властивості ринку як економічної категорії, у межах

цього ринку формуються попит, пропозиція, ціна, відбувається конкуренція між фінансовими установами за клієнтів, фінансові ресурси;

4) ринок фінансових послуг – це простір, у межах якого економічні відносини регламентуються на рівні держави, оскільки функціонування цього ринку є важливим для розвитку фінансової системи країни. Усі економічні відносини, які виникають на такому ринку, піддаються регулюванню з боку державних інституцій [3; 8];

5) ринок фінансових послуг формується в екогенному економічному середовищі, в якому існує значна кількість різних чинників зовнішньої, внутрішньої дії, які одночасно можуть сприяти розвитку такого ринку або створювати загрози для його подальшого функціонування. Враховуючи, що ринок фінансових послуг за своєю структурою може складатися з різних ринків окремих видів фінансових послуг, то розвиток одного з них може супроводжуватися спадом розвитку інших;

6) ринок фінансових послуг – складний простір, у якому може відбуватися взаємодія не лише між фінансовими установами та домогосподарствами, суб'єктами підприємницької діяльності, органами державної влади, місцевого самоврядування, але й між фінансовими установами. Ця взаємодія може відбуватися між рівнозначними фінансовими установами, які між собою можуть взаємодіяти за принципом взаємовигідного надання фінансових послуг у разі виникнення в кожного з них відповідних потреб. Наприклад, сьогодні одні комерційні банки залучають позики на міжбанківському ринку в інших банківських установах, але в майбутньому ця ситуація може змінитися і навпаки – позичальники можуть надавати фінансові ресурси позикодавцям для підтримки їхнього стабільного фінансового стану, виконання нормативів;

7) ринок фінансових послуг значним чином залежить від розвитку світових ринків капіталу, макроекономічної ситуації в країні, а це означає, що забезпечити такий розвиток можливо лише в стабільних умовах функціонування. Проте навіть у нестабільних умовах окремі фінансові установи можуть активно розвиватися, займати нові ніші на такому ринку або взагалі їх формувати;

8) ринок фінансових послуг – простір, у якому важливу роль відіграють інституціональні чинники, які формуються в суспільстві та впливають на фінансові відносини, що є частиною суспільних відносин. Серед таких факторів варто виокремити такі: довіра, репутація, взаємоповага, релігія, духовні цінності, традиції та ін.;

9) ринок фінансових послуг – це ринок, який пройшов складний еволюційний процес власного становлення та пов'язаний із процесом формуван-

ня фінансових відносин, їх розвитком, трансформацією, відновленням, ускладненням і тотальним поширенням у межах сучасного суспільства;

10) ринок фінансових послуг, як невіддільна складова функціонування фінансової системи будь-якої сучасної країни, розвивається з урахуванням національних особливостей, які зумовлені низкою економічних, політичних, соціальних, інституціональних та інших чинників, виникнення яких безпосередньо пов'язано з розвитком конкретної країни, структурою її національного господарства, місцем на світових ринках товарів, продукції та капіталу. Вагому роль у такому ринку відіграють історичні фактори, які впливають на формування різних моделей фінансової поведінки економічних суб'єктів.

Еволюційний розвиток фінансових відносин сприяв поступовому формуванню ринку фінансових послуг, що супроводжувалося виникненням фінансових установ різних типів. Їх зародження обумовлювалося ускладненням фінансових відносин і виникненням потреб в економічних суб'єктів у нових послугах. Це було пов'язано з поступовим економічним розвитком суспільства, виникненням нових видів господарської діяльності, створенням нових галузей національної економіки.

11) ринок фінансових послуг є простором, в якому відбувається процес руху фінансових ресурсів між економічними суб'єктами, у результаті якого відбувається створення кредитних, інвестиційних ресурсів, формується дохід фінансових установ, також створюються нові фінансові продукти для повного задоволення потреб клієнтів;

12) ринок фінансових послуг можна розглянути як цілісну систему взаємовідносин, що виникають між фінансовими установами та їхніми клієнтами в процесі руху фінансових ресурсів між економічними суб'єктами. У цьому контексті системний підхід дає змогу чіткіше формалізувати основні підсистеми такого ринку, обґрунтувати мотиви споживачів, виробників фінансових послуг, охарактеризувати фактори, які впливають на попит і пропозицію фінансових послуг.

Проведемо дослідження ролі кожного з основних суб'єктів у розвитку ринку фінансових послуг. Відповідну інформацію наведено в *табл. 2*.

Сьогодні ринок фінансових послуг трансформується та розвивається з урахуванням нових викликів, які впливають на діяльність як фінансових установ, так і їхніх клієнтів. Серед подібних викликів можна виокремити такі.

1. Нестабільність ринків товарів капіталів, яка обумовлена торговими війнами, використан-

Роль основних суб'єктів у розвитку ринку фінансових послуг

Вид економічних суб'єктів	Мотиви до використання фінансових послуг	Роль у розвитку ринку фінансових послуг
1	2	3
Домогосподарства	– Необхідність здійснення розрахунків, переказу коштів, здійснення купівлі товарів онлайн і т. ін.; – бажання отримати кредитні ресурси для задоволення власних потреб, підвищення якості життя; – бажання отримати додатковий дохід за наявності тимчасово вільних фінансових ресурсів та передачі їх у розпорядження фінансовим установам; – бажання знизити власні фінансові ризики, забезпечити збереження коштів у довгостроковій перспективі для власного використання або для використання іншими суб'єктами, членами родини і т. ін.; – бажання сформувати обсяг фінансових ресурсів для використання в майбутньому при настанні непередбачуваних обставин	– Формують у межах фінансової системи ресурси, які можуть використуватися іншими економічними суб'єктами для власного розвитку; – формують основу для функціонування та розвитку фінансових установ, забезпечують їхню здатність створювати в межах фінансової системи кредитні, інвестиційні ресурси; – формуючи попит на фінансові послуги, створюють ринкові умови для конкуренції між фінансовими установами за клієнтів, їхні ресурси; – домогосподарства часто виступають тими суб'єктами, які стимулюють фінансові установи інноваційно розвиватися, використовуючи можливості сучасних цифрових технологій та ін.
Суб'єкти підприємницької діяльності	– Необхідність здійснення розрахунків з контрагентами, валютних операцій; – можливість залучення позикових ресурсів для підтримки власної господарської діяльності, управління оборотними ресурсами; – залучення позикових, інвестиційних коштів для забезпечення подальшого розвитку, впровадження інновацій, реалізації нових проєктів; – можливість збереження власних фінансових ресурсів у фінансових установах з метою отримання додаткових доходів; – можливість страхувати власні ризики, запобігаючи настанню непередбачуваних загроз для стабільної роботи; – використання консультаційних послуг фінансових установ може сприяти покращенню управління власними фінансовими ресурсами	– Формують постійний попит на значний спектр послуг фінансових установ; – сприяють збільшенню масштабів функціонування ринку через активний економічний розвиток, зростання обсягів фінансових ресурсів, які перебувають в обігу; – формують попит на унікальні фінансові послуги, що сприяє розвитку фінансових установ, їх дохідності; – сприяють розвитку різних типів фінансових послуг, оскільки на відміну від інших суб'єктів мають потребу у використанні значного спектра таких послуг; – сприяють розвитку фондового ринку, вторинного ринку цінних паперів; – позитивно впливають на стабільність функціонування ринку, фінансових установ, підтримують їх цифрову трансформацію
Органи державної влади та місцевого самоврядування	– Збереження тимчасово вільних власних коштів на рахунках фінансових установ з метою отримання додаткових доходів; – використання платіжних послуг банківських, небанківських фінансово-кредитних установ; – можливість залучення внутрішніх, зовнішніх ресурсів до системи публічних фінансів, реалізації інвестиційних проєктів; – можливість підвищувати ефективність управління державним боргом;	– Забезпечують стабільність функціонування через використання механізмів регулювання фінансової поведінки всіх економічних суб'єктів; – можуть виступати гарантом повернення ресурсів і тим самим стимулювати їх надходження на ринок; – здатні формувати умови для підвищення довіри між фінансовими установами та їхніми клієнтами, що сприяє залученню додаткових обсягів фінансових ресурсів;

ЕКОНОМІКА ФІНАНСИ, ГРОШОВИЙ ОБІГ І КРЕДИТ

Закінчення табл. 2

1	2	3
Фінансові установи	– можливість співпраці з метою забезпечення фінансових потреб окремих категорій клієнтів у позикових ресурсах; – можливість реалізації державних програм за підтримки фінансових установ, у т. ч. і державних; – можливість підвищувати рівень соціально-економічного забезпечення громадян, фінансового забезпечення суб'єктів господарювання за опосередкованої участі фінансових установ – Можливість залучення ресурсів для власного розвитку, підтримки показників ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості в короткостроковій перспективі; – можливість залучення фінансових ресурсів через випуск боргових цінних паперів; – можливість отримання додаткових доходів через надання позик іншим фінансовим установам; – можливість страхувати власні фінансові ризики з метою уникнення потенційних фінансових втрат; – можливість кооперації з метою задоволення потреб клієнтів у фінансових послугах; – можливість використання інших фінансових установ для проведення нестандартних фінансових операцій; – можливість співпраці для виявлення недобросовісних клієнтів	– забезпечує стабільність функціонування фінансових установ, дотримання ними прав споживачів фінансових послуг; – сприяють розвитку інфраструктури такого ринку; – формують регуляторне середовище для розвитку ринку; – можуть виступати засновниками окремих фінансових установ і тим самим стимулювати рівень конкуренції на ринку; – можуть здійснювати підтримку інноваційних ідей, стартапів, які пов'язані із розвитком такого ринку, окремих його суб'єктів – Формують пропозицію фінансових послуг, постійно їх удосконалюють з метою задоволення попиту на такі послуги з боку економічних суб'єктів; – сприяють розвитку фондового ринку, оскільки мають можливість випускати цінні папери різних типів для різних потреб і клієнтів; – сприяють розвитку інфраструктури ринку, кооперуючись між собою для підвищення прозорості його функціонування; – формують високий рівень конкуренції, незважаючи на стабільність попиту економічних суб'єктів на фінансові послуги; – є драйверами інноваційного розвитку ринку фінансових послуг, що забезпечується через постійне впровадження нових технологій у власну роботу, розробку інноваційних фінансових продуктів і т. ін.

Джерело: систематизовано автором з урахуванням [4; 5; 6; 10].

ням санкцій, тарифів та інших інструментів захисту національних інтересів різними країнами, впливає і на функціонування фінансових установ, і на обіг фінансових ресурсів, а також вимагає адаптації фінансових установ до цих нових реалій.

2. Становлення цифрової економіки – цифровізація змінила формат функціонування сфери фінансових послуг, механізм взаємодії між фінансовими установами та їхніми клієнтами, сформовані бізнес-моделі функціонування таких установ. При цьому зазначені установи сьогодні виступають одними з драйверів активного використання цифрових технологій у своїй діяльності, що в підсумку позитивно впливає і на прискорення інноваційного розвитку економіки.

3. Виникнення нових гравців та нових вимог до діяльності фінансових установ, які пов'язані як із впровадженням цифрових технологій, так і зі зміною підходів до ведення фінансового бізнесу. На ринку фінансових послуг з'явилися нові гравці, а саме, FinTech-компанії, інші суб'єкти, які отримали можливість надавати фінансові послуги, не будучи фінансовими установами. Це поступово змінило усталену модель функціонування ринку фінансових послуг, сприяло загостренню конкуренції між виробниками різних типів таких послуг.

4. Зміна регуляторних вимог до діяльності фінансових установ, що пов'язано із переглядом і розробкою нових правил та регламентів з урахуванням сучасних загроз цифровізації для стабільності функціонування фінансових установ, необхідності впроваджувати концепцію сталого розвитку в суспільстві та залучати банківські та небанківські фінансово-кредитні установи до цього процесу.

5. Створення нових ринків фінансових послуг, що пов'язано знову ж таки із процесом цифровізації фінансової сфери. Насамперед, виникнення й активний розвиток криптовалют, цифрових грошей центральних банків сприяло формуванню нових напрямків роботи фінансових установ, дозволило значним чином залучити кошти інвесторів у всьому світі та сформувати новий імпульс до подальшої трансформації ринку фінансових послуг.

6. Зміна моделі споживання фінансових послуг, що обумовлюється зміною поколінь і збільшенням кількості клієнтів фінансових установ, для яких важливим є зручність, інноваційність, гнучкість у використанні фінансових послуг. Зміна моделі фінансової поведінки супроводжується більш ризиковим підходом до використання власних фінансових ресурсів, меншою схильністю до здійснення довгострокових заощаджень.

ВИСНОВКИ

У статті поглиблено теоретичні положення щодо функціонування та розвитку ринку фінансо-

вих послуг. З'ясовано, що такий ринок є невід'ємною частиною функціонування фінансової системи та виконує свою унікальні функції. Детальний аналіз наукових підходів до визначення змісту такого ринку дозволив встановити, що питання дослідження його сутності з теоретичної точки зору непросте, оскільки такий ринок відображає досить складні економічні відносини між суб'єктами, які можуть стосуватися абсолютно різних фінансових послуг. Визначено, що ринок фінансових послуг – це сукупність економічних відносин, що відбуваються між суб'єктами господарювання, окремі з яких формують попит на фінансові послуги з метою задоволення власних потреб, а інші – пропозицію таких послуг через здійснення законодавчо регламентованої діяльності з метою задоволення попиту на фінансові послуги та отримання власної вигоди.

У статті розглянуто модель ринку фінансових послуг і з'ясовано, що такий ринок є узагальнюючим поняттям для відображення наявності значної кількості ринків, на яких відбуваються продаж і придбання різних фінансових послуг. Встановлено, що кожний з таких ринків функціонує з притаманними йому особливостями, специфічними рисами формування попиту, пропозиції та ціни на фінансові ресурси. Відповідно, ринок фінансових послуг, своєю чергою, залежить від значної кількості різних чинників, які можуть формуватися в межах окремих його сегментів і впливати на його розвиток позитивно чи деструктивно.

Визначено, що ринок фінансових послуг є складним простором, в якому взаємодіють різні економічні суб'єкти. Кожному з них притаманна власна модель фінансової поведінки, що в підсумку характеризує формування основних підходів таких суб'єктів до використання фінансових послуг, їх створення та надання. У роботі детально проведено аналіз основних мотивів таких суб'єктів та визначено їхню роль у розвитку ринку фінансових послуг. Це дало можливість також у подальшому визначити основні виклики, які сьогодні існують перед фінансовими установами та їхніми клієнтами у сфері використання фінансових послуг. Серед них визначені такі: нестабільність світових ринків товарів і капіталу; розвиток цифрової економіки; зміна сформованої моделі функціонування такого ринку через виникнення нових суб'єктів, які також надають фінансові послуги та конкурують з традиційними фінансовими установами; зміна регуляторних вимог; розширення сегментів ринку через виникнення нових видів активів; трансформація моделей фінансової поведінки домогосподарств, суб'єктів підприємницької діяльності, органів державної влади та місцевого самоврядування, фінансових установ. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

- Бобров Є. А. Роль та місце ринку фінансових послуг у структурі фінансового ринку. *Фінанси України*. 2007. № 4. С. 88–94. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2007_4_11
- Бондаренко Є. П. Механізм регулювання ринку фінансових послуг України : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08. Суми, 2011. 236 с.
- Дубина М. В. Механізм розвитку ринку фінансових послуг на основі інституту довіри: теорія, методологія, практика : монографія. Чернігів : ЧНТУ, 2018. 668 с.
- Дубина М. В., Тарасенко А. В., Тарасенко О. О. Сутність та особливості формування поведінки домогосподарств на ринку фінансових послуг. *Проблеми економіки*. 2021. № 4. С. 163–172. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2021-4-163-172>
- Дубина М. В., Холявко Н. І., Попело О. В. Цифровізації ринку фінансових послуг: переваги та ризики для домогосподарств. *Науковий вісник Полісся*. 2022. № 2. С. 160–177. DOI: [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2022-2\(25\)-160-177](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2022-2(25)-160-177)
- Іоргачова М. І., Ковальова О. М., Коцюрубенко Г. М. Фінансовий ринок України: сучасний стан основних сегментів. *Ефективна економіка*. 2021. № 2. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.2.90>
- Коваленко Ю. М. Фінансовий ринок і ринок фінансових послуг: сутність, сегменти, суб'єкти. *Фінанси України*. 2013. № 1. С. 101–112. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2013_1_10
- Закон України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» від 14.12.2021 р. № 1953-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#Text>
- Рибчак О. С. Напрями підвищення ефективності регулювання ринку фінансових послуг в Україні. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Економіка»*. 2015. Вип. 1 (3). С. 252–255.
- Селіверстова Л. С., Адаменко І. П. Особливості розвитку фінансового ринку України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 9. С. 13–17. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/9_2018/4.pdf
- Сич Є. М., Ільчук В. П., Гавриленко Н. І. Ринок фінансових послуг : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2012. 428 с.
- Управління розвитком ринків фінансових послуг : монографія / наук. ред. та кер. кол. авт. д-р екон. наук, проф. Н. М. Внукова. Харків : АДВА, 2009. 196 с.
- Шевчук О. Р. Ринок фінансових послуг як об'єкт наукового дослідження фінансово-правової науки. *Адвокат*. 2012. № 10. С. 29–32. URL: https://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/24779/1/adv_2012_10_8%20%281%29.pdf?utm_source=chatgpt.com
- Юрій С. І., Луцишин О. О. Ринок фінансових послуг як інституційна основа ринкової економіки. *Фінанси України*. 2010. № 11. С. 48–59. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2010_11_6
- Юрчук Г. В. Особливості еволюції ринку фінансових послуг та їх надання в умовах розвитку інформаційного суспільства. *Вісник Української академії банківської справи*. 2001. № 2. С. 57–64. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a709dd69-113c-4424-8481-9ce953ba230b/content>
- Ящук В. В. Ринки фінансових послуг як складова системи економічного розвитку. *Фінанси України*. 2010. № 1. С. 115–121.

REFERENCES

- Bobrov, Ye. A. (2007). Rol ta mistse rynku finansovykh posluh u strukturi finansovoho rynku [The role and place of the financial services market in the structure of the financial market]. *Finansy Ukrainy*, 4, 88–94. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2007_4_11
- Bondarenko, Ye. P. (2011). *Mekhanizm rehulivannia rynku finansovykh posluh Ukrainy* [Mechanism of regulation of the financial services market of Ukraine] (Dys. kand. ekon. nauk, 08.00.08). Sumy.
- Dubyna, M. V. (2018). *Mekhanizm rozvytku rynku finansovykh posluh na osnovi instytutu doviry: teoriia, metodolohiia, praktyka* [Mechanism of development of the financial services market based on the institution of trust: theory, methodology, practice]. ChNTU.
- Dubyna, M. V., Kholiavko, N. I., & Popelo, O. V. (2022). Tsyfrovizatsii rynku finansovykh posluh: perevahy ta ryzyky dlia domohospodarstv [Digitalization of the financial services market: advantages and risks for households]. *Naukovyi visnyk Polissia*, 2(25), 160–177. [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2022-2\(25\)-160-177](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2022-2(25)-160-177)
- Dubyna, M. V., Tarasenko, A. V., & Tarasenko, O. O. (2021). Sutnist ta osoblyvosti formuvannia povedinky domohospodarstv na rynku finansovykh posluh [The essence and features of the formation of household behavior in the financial services market]. *Problemy ekonomiky*, 4, 163–172. <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2021-4-163-172>
- Iorhachova, M. I., Kovalova, O. M., & Kotsiurubenko, H. M. (2021). Finansovyi rynek Ukrainy: suchasnyi stan osnovnykh sehmentiv [Financial market of Ukraine: current state of the main segments]. *Efektivna ekonomika*, 2. <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.2.90>
- Kovalenko, Yu. M. (2013). Finansovyi rynek i rynek finansovykh posluh: sutnist, sehmenty, subiekty [Financial market and financial services market: essence, segments, subjects]. *Finansy Ukrainy*, 1, 101–112. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2013_1_10
- Rybchak, O. S. (2015). Napriamy pidvyshchennia efektyvnosti rehulivannia rynku finansovykh posluh v Ukraini [Directions of increasing the efficiency of regulation of the financial services

market in Ukraine]. *Naukovyi visnyk Mukachivskoho derzhavnoho universytetu. Serii «Ekonomika»*, 1(3), 252–255.

Seliverstova, L. S., & Adamenko, I. P. (2018). Osoblyvosti rozvytku finansovoho rynku Ukrainy [Features of the development of the financial market of Ukraine]. *Investysii: praktyka ta dosvid*, 9, 13–17. http://www.investplan.com.ua/pdf/9_2018/4.pdf

Shevchuk, O. R. (2012). Rynok finansovykh posluh yak ob'ekt naukovoho doslidzhennia finansovo-pravovoi nauky [Financial services market as an object of scientific research of financial and legal science]. *Advokat*, 10, 29–32. https://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/24779/1/adv_2012_10_8%20%281%29.pdf?utm_source=chatgpt.com

Sych, Ye. M., Ilchuk, V. P., & Havrylenko, N. I. (2012). *Rynok finansovykh posluh* [Financial Services Market]. TsUL.

Vnukova, N. M. (Red.). (2009). *Upravlinnia rozvytkom rynkiv finansovykh posluh* [Management of the development of financial services markets]. AdvA.

Yashchuk, V. V. (2010). Rynky finansovykh posluh yak skladova systemy ekonomichnoho rozvytku [Financial services markets as a component of the system of economic development]. *Finansy Ukrainy*, 1, 115–121.

Yurchuk, H. V. (2001). Osoblyvosti evoliutsii rynku finansovykh posluh ta yikh nadannia v umovakh rozvytku informatsiinoho suspilstva [Features of the evolution of the financial services market and their provision in the context of the development of the information society]. *Visnyk Ukrainskoi akademii bankivskoi spravy*, 2, 57–64. <https://essuir.sumdu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a709dd69-113c-4424-8481-9ce953ba230b/content>

Yurii, S. I., & Lutsyshyn, O. O. (2010). Rynok finansovykh posluh yak instytutsiina osnova rynkovoi ekonomiky [Financial services market as an institutional basis of market economy]. *Finansy Ukrainy*, 11, 48–59. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2010_11_6

Zakon Ukrainy «Pro finansovi posluhy ta finansovi kompanii» vid 14.12.2021 r. № 1953-IX [Law of Ukraine "On Financial Services and Financial Companies" of December 14, 2021 No. 1953-IX]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#Text>

Науковий керівник – Дубина М. В., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування Національного університету «Чернігівська політехніка» (м. Чернігів)

УДК 657.9: 336.2: 65.01

JEL: E24; H24; H83; J33

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-9-287-297>

РОЗРАХУНКИ ЗА ВИПЛАТАМИ ПРАЦІВНИКАМ: СТРАХОВИЙ, ПОДАТКОВИЙ, ОБЛІКОВИЙ ТА УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТИ

©2025 ОСТАПЕНКО Т. М., КУБЕЦЬКА О. М., БЕССОНОВА С. І., БЕССОНОВА А. В.

УДК 657.9: 336.2: 65.01

JEL: E24; H24; H83; J33

Остапенко Т. М., Кубецька О. М., Бессонова С. І., Бессонова А. В. Розрахунки за виплатами працівникам: страховий, податковий, обліковий та управлінський аспекти

Стаття присвячена актуальним питанням обліку та оподаткування виплат працівникам підприємств в Україні. У статті узагальнено нормативно-правові акти, що регулюють нарахування заробітної плати, соціальних внесків, податків і облікових процедур, що застосовуються до виплат працівникам. Особливу увагу приділено різноманітним аспектам обліку і оподаткування, зокрема утриманню податку на доходи фізичних осіб (ПДФО), військового збору, нарахуванню єдиного соціального внеску (ЄСВ) та виплатам за цивільно-правовими договорами (ЦПД). Автори також досліджують проблеми, які виникають під час нарахування та утримання цих платежів, а також пропонують практичні рекомендації щодо вдосконалення системи обліку на основі останніх змін у законодавстві. У статті детально розглянуто важливість автоматизації облікових процесів, що дозволяє знизувати ймовірність помилок і підвищувати ефективність управлінських рішень. Зокрема, акцентується увага на використанні сучасних програмних продуктів для автоматизованого нарахування заробітної плати, що спрощує облік і сприяє більш точному виконанню податкових зобов'язань. Крім того, автори також акцентують увагу на необхідності гармонізації українських стандартів обліку з міжнародними (МСБО), що сприятиме зменшенню кількості помилок в обліковій та податковій звітності. Своєчасне та коректне здійснення нарахувань і утримань дозволяє мінімізувати ризики, пов'язані з порушенням законодавства, та забезпечити прозорість фінансових операцій. Особливу увагу приділено проблемам обліку розрахунків з фізичними особами-підприємцями (ФОП) і платниками єдиного податку, зокрема в контексті виконання вимог щодо належного нарахування та сплати ЄСВ і ПДФО, що є важливим для зменшення податкових ризиків. Особливо зазначено, що наявність чітких аналітичних рахунків на підприємствах, а також покращення процедури документообігу значно підвищують ефективність роботи бухгалтерії. Загалом, стаття містить пропозиції щодо вдосконалення практики оподаткування та обліку на підприємствах для забезпечення точності та законності всіх операцій, що пов'язані з виплатами працівникам. Автори дають рекомендації щодо регулярного оновлення облікових систем для забезпечення відповідності останнім законодавчим змінам, організації тренінгів для бухгалтерів з питань обліку виплат працівникам, інтеграції облікових систем з банківськими системами для автоматичного відображення виплат працівникам. Крім того, запропоновано перехід на електронний документообіг, що дозволить знизити ризики помилок при веденні обліку. У статті також підкреслюється

ФІНАНСИ, ГРОШОВИЙ ОБІГ І КРЕДИТ

ЕКОНОМІКА